

Si të ushqejmë lopët me rendimet të lartë

Përgatitur nga Franz Riegler, konsulent i Schaumann dhe aksioner i Austria Praemix shpk

Përkthyer dhe përpunuar nga Olger Nanagjoka

Thuajse çdo mbarështues gjedhi ka në stallën e tij lopë me potencial gjenetik për rendimente qumështi mbi mesataren. Një rendiment i lartë qumështi është çelësi i suksesit në mbarështimin e gjedhit. Baza për të ushqyerit e lopëve me rendiment të lartë, në rradhë të parë është sigurimi i ushqimit voluminoz cilësor, sigurimi i një konsumi të lartë të ushqimit dhe përcaktimi i nivelit energjik të koncentratës, përshtatur me rendimentin e pritshëm.

1. Kërkesat ushqimore të një lope me rendiment të lartë

Sigurimi i rendimentit të qumështit nga 3500 kg deri 4500 kg qumësht nëpërmjet ushqimit voluminoz.

Ushqimi voluminoz, silazhi

- Si pasojë e kufizimit të kosumit të lëndës së thatë është e domosdoshme një koncentrim më i lartë i energjisë në ushqim.
- Përbërësit (ndër të tjera edhe plehërimi) dhe stadi i vegjetacionit (momenti i korrjes) përcaktojnë nivelin e energjisë në bar, tërfil, silazh tërfilli, jonxhë dhe të produkteve të tyre të konservimit.
- Koha optimale e korrjes: Kosa e parë duhet të ndodhë në fillimin e çeljes dhe në stadin e daljes së filizave. Ushqimi i prodhuar nga bimë të kositur në momentin e çeljes nuk është i përshtatshëm për lopët e rendimentit të lartë (shikoni tabelën më poshtë)

Përmbajtja e lëndëve ushqyese, konsumi i ushqimit dhe rendimenti i qumështit në momente të ndryshme kositje:

Tab. 1: Silazhi nga kosa e parë

Treguesit	Stadi i vegjetacionit			
	<i>Fillimi i çeljes dhe formimi i filizave të reja</i>	<i>Çelja e filizave të reja</i>	<i>Fillimi deri në mesin e çeljes së lules</i>	<i>Fundi i çeljes së lules</i>
Stadi i vegjetacionit	0-2	4-6	7-12	13-14
Përmbajtja e fibrës (%kg TM)	24-25	26-27	28-30	> 30
Përmbajtja e energjisë (MINEL/TM)	6,6-6,5	6,4-6,2	6,0-5,8	< 5,5
Kosumi i lëndës së thatë (relativ %)	100-94	92-89	86-82	80-78
Konsumi eienergjisë (relativ %)	100-94	89-84	79-75	71-68
Rendimenti i qumështit/Lopë në ditë (relativ %)	100-90	80-72	64-56	50-43

- Ndotje e lartë, shkaktuar nga kontaminimi i masës së barit, prej një kositje të bimës në nivelin më pak se 6 cm ose nga shkeljet e parcelës nga makineritë si dhe nga plisat e tokës në parcelë, ul nivelin e energjisë, përkeqëson procesin e fermentimit dhe ngadalëson tretjen.
- Në një silazhim të vonuar, bie niveli i mineraleve dhe veçanërisht karotina, e cila ulet në nivel deri 50%.
- Silazhi duhet të ketë një nivel të lëndës së thatë nga 30% deri maksimalisht 45%. Në nivele sipër dhe poshtë këtyre vlerave ulet konsumi i ushqimit voluminoz.

Silazhi i misrit, është një ushqim plotësues i foragjerëve të njoma dhe i silazhit të tyre, veçanërisht në fazën e pikut të laktacionit, ku duhet të tregohet kujdes për disa fakte:

- Të mos përdoret në racion si komponent i vetëm (maksimalisht 60% e sasisë së silazhit).
- Te lopët në fund të fazës së laktacionit dhe tharjes, duhet të reduktohet shumë ose mos të përdoret fare.
- Kur struktura e racionit total është e ulët → është e domosdoshme të shtohet ushqim foragjer i thatë (bar i thatë apo kashtë).
- Prej nivelit të ulët të lëndëve ushqyese, makro-mikroelementeve dhe karotinë në ushqimet foragjere është i nevojshëm plotësimi i racionit me premikse respektivisht nëpërmjet koncentratit.

Panxhari foragjer në racionin ushqimor te lopët e qumështit është anashkaluar gjithnjë e më shumë prej kostos së prodhimit dhe prej mënyrës së ndërlikuar të magazinimit. Por në rastin kur lopët me rendiment të lartë të qumështit arrijnë pikën kritike të ushqyerit, përdorimi i panxharit në racionin ushqimor bëhet gjithnjë e më interesant (Pije energjitike për lopët).

- Ndhmon në tretjen më të mirë të racionin ushqimor.
- Stimulon të ushqyerit.
- Mbulon energjinë e nevojshme sidomos në fillimin e laktacionit.
- Pjesërisht zëvendëson ushqimin energjik në racione me përbërje bar të freskët, i cili ka përmbajtje të ulët energjie.

Koncentrati: Nevoja e lartë e përbërësve ushqyes tek lopet me rendiment të lartë qumështi kërkon një sasi të caktuar të lëndës së thatë tek racioni ushqimor, koncentratit mundëson lëndën e thatë të nevojshme për lopën.

Kërkesat e koncentratit:

- Ne racione ushqimore të përgatitura në fermë duhet të përdoren disa drithëra (maksimalisht 15% tërshërë).
- Në qoftë se doni të arrini një rendiment më të lartë qumështi, përdorni disa lloje të ndryshme komponentesh dhe këtë gjithmonë në bazë të ushqimit voluminoz, drithërave dhe ushqimit proteinik që keni.
- Varianti 1: Koncentrati për balancimin e racionit ushqimor (gjithmonë në bazë të ushqimit voluminoz, drithërave dhe ushqimit proteinik) + ushqim për rritjen e rendimentit të qumështit (nivel i balancuar i elementëve përbërës të qumështit).
- Varianti 2: Kombinimi i burimit energjik (drithëra, bersi panxhari, misër) + burim proteinik (sojë, bërsi luledielli, bizele).
- Gjithashtu në nivele të larta të rendimentit është e rekomanduar përdorimi i misrit kokërr si komponent energjik.
- Misri kokërr nuk duhet të bluhet shumë imët, madhësia e sitës nuk duhet më pak se 5 mm (mundësisht të shtypet).
- Në qoftë se përdoret ushqim i gatshëm ose përzjerje me disa lloje ose me komponentë në fermë, duhet të kemi kujdes me raportin e sigurimit të lëndës ushqyese (shpesh herë kemi mangësi të lëndës ushqyese).
- Grazhdi i ushqimit gjithmonë duhet të jetë i mbushur dhe sa me lehtë i arritshëm.
- Konsumi i ushqimit energjik, 2-3 ditë të mbahet në të njëjtën lartësi si edhe nga fundi i të ushqyerit përgatitore (përpara pjelljes), më pas duke parë konsumin e ushqimit voluminoz, sasia duhet të rritet pak nga pak brenda 2-3 javësh dhe kjo e përshtatur sipas rendimentit.
- Mos të jepet më shumë se 2 kg ushqim energjik per vakt, 4-6 pjesë në ditë kur ushqeni lopët me rendimente të larta.
- Sistemin me stallë të hapur është i domosdoshëm dhënia e ushqimit me anë të stacioneve automatikë të ushqimit.
- Koncentrati duhet të përcaktohet sipas cilësisë së ushqimit voluminoz dhe rendimentit (shikoni shembullin e mëposhtëm).

Tab. 2: Shembull, përcaktimi i ushqimit energjik me silazh bari

Përbërës kg	Niveli i rendimentit në kg qumësht					
	<15	20	25	30	35	40
Silazh i barit shumë i mirë	Konsumi i ushqimit i lirë gjatë gjithë ditës					
Kashtë	2 deri 5					
Përzjerja e drithërave	-	2,5	4,5	4,0	4,0	2,0
Misër kokër	-	-	-	2,0	4,0	5,0
Bërsi soje 44%	-	-	-	1,0	1,25	2
Bërsi luledielli	-	-	?	?	?	?

Llogaritja e racionit është e domosdoshme për përcaktimin e të ushqyerit në bazë të rendimentit, kontrolli i ushqimit voluminoz e cila ofrohet nga ALMAKO e përmirëson saktësinë e përcaktimit të koncentratit.

2. Çfarë duhet të keni kujdes?

Lëndët ushqyese të cilat përshtatën me ushqimin voluminoz duhet të jepet në bazë të rendimentit. Të dhënat e mëposhtëm janë të përafërta jo fikse. Është e domosdoshme një kalkulim specifik sipas fermës duke analizuar ushqimin.

- 1,5 – 2% të përzihet në koncentrat (të shikohet me kujdes përzjerja).
- Ushqim i gatshëm i përzjer me lëndë ushqyese.
- Jepet manualisht ose automatikisht: *racione të përshtatur për misrin racione të përshtatur për silazhin e barit.*

3. Ushqimet Voluminoze – Më të Përshtatshme për Ripërtpësit

Ushqime voluminoze me cilësi të lartë

Silazhi është ushqimi voluminoz më i përshtatshëm për lopët, nëse i përmbahemi rregullave të mëposhtme të teknikës së silazhimit:

- Momenti më i përshtatshëm i korrjes:
Loljimet dhe jonxha: patjetër para lulëzimit
Misri: në momentin e dyllit
- Korrja e pastër e foragjerëve
- Përmbajtja e duhur e masës së thatë:
 - Momenti i duhur i kthimit në silazhimin e loljumeve dhe jonxhës (35 - 40% masë e thatë).
 - Momenti i korrjes në silazhimin e misrit- faza e dyllit 30% substancë e thatë.
- Copëtimi optimal.
Loljimet dhe jonxha: 10 – 15 cm gjatësi prerjeje
Silazhi i misrit: çdo kokërr duhet të hapet
- Shpërndarja e njëtrajtshme e masës së korrur
- Ngjeshja perfekte e masës së korrur
- Izolimi perfekt i gropës së silazhit
- Teknikë marrjeje e kujdesshme
Të pakten 20 cm. në ditë, me sipërfaqe të vogla prerjeje
- Sasi marrjeje e bollshme/sipërfaqe të vogla prerjeje

Vlerat e lëndëve ushqimore tek loljimet dhe tek silazhi i misrit për kafshët ripërtpëse me rendiment të lartë.

Kriteri i kontrollit		Bar i thatë (sanë)		Silazhi i barit		Silazhi i misrit
		1.Rritja	2.Rritje të tjera	1.Rritja	2.Rritje të tjera	
Substancë e thatë g/kg	TM	min. 870		300 - 400		280 - 360
Proteinë g/kg	RP	100 -120	120 -140	140 - 160	150 - 170	min. 70
Celulozë g/kg	RFA	270 -290	250 -270	250 - 270	240 - 260	90 - 210
Hi /kg	RA	70 - 85	85 - 95	90 - 100	100 - 110	35 - 40
Energjia e zbat. MJ/kg	MA	9,4 - 9,7	9,2 - 9,5	9,7 - 10,1	9,3 - 9,6	10,6 - 10,8
Energjia neto MJ/kg	NEL	5,4 - 5,7	5,3 - 5,6	5,8 - 6,1	5,5 - 5,8	6,3 - 6,5

Rezultatet e kontrollit, të cilat qëndrojnë në anën e majtë të grafikës, interpretohen “mesatarisht të mira” për ripërtypësit (për viçat në majmëri, të cilët ende pijnë qumësht).

Proteina, celuloza dhe energjia vlerësohen më pak tek ripërtypësit ekstensivë, si për shembull viçat me rendiment të lartë, të cilët ende pijnë qumësht.

Vlerat ushqimore të kontrolluara	Vlerësimi për:	
	Viça me rend. të lartë qumështi	Lopët nëna
Celuloza	↓	√
Proteina	√	↑
energjia	↓	√

Siç tregohet edhe në shembullin e mësipërm, vlera ka ndryshuar, pavarësisht nga rendimenti i kafshëve të dobishme.

Silazhi i barit tregon një sasi energjie nën mesataren tek viçat me rendiment të lartë, që ende pijnë qumësht. Lopët nëna me rendiment të ulët klasifikohen me energji mesatare.